

EKERIET UIT DE HUMMLING

H. J. Veenstra en M. H. Huizinga

Op 21 maart 1964 vonden wij boven in de zandgroeve Wessels te Werpeloh (Hümmling, W. Duitsland) een groot blok stollingsgesteente (0,3 x 0,5 x 0,7 m³), dat wij aanvankelijk voor een nordmarkiet hielden maar dat daarvan door het hoge kwartsgehalte sterk afweek. ¹⁾

Het laagpakket in de bewuste groeve bestaat uit een minstens 10 meter dikke serie fluvioglaciale zanden, met herhaalde rolsteenlagen (waarin tot 20 cm dikke rolstenen), afgedekt door een onregelmatige keileemlaag, die maximaal een paar meter dik is. Uit de hoge ligging van het zwerfblok en de grootte van de stenen in de ondergrond is het wel duidelijk dat de gevonden zwerfsteen uit het bedekkende keileem afkomstig is.

Macroscopisch heeft het gesteente het volgende beeld: samenstelling 20% kwarts, 70% veldspaat en 5% amfibool of augiet; structuur enigszins porfierisch met enige veldspaatstellingen tot 2 cm lengte, en grijze insluitsels.

Qua structuur en samenstelling lijkt het gesteente zeer veel op een ekeriet uit Sagen (Laugenthal), no. 168 van de collectie. Brøgger (1906) uit het Oslogebied, zich bevindend in het Geologisch Instituut te Groningen. Ditzelfde stuk wordt ook op blz. 113 van het Keienboek (5e druk) onder d. vermeld.

Onder de naam ekeriet kunnen we diverse alkaligranieten en kwartssyenieten samenbrengen, die geen plagioklaas bevatten. Kenmerkend is het hoge gehalte aan Na-K-veldspaat, terwijl onder de donkere mineralen voornamelijk Na-amfibolen (arfvedsoniet en riebeckiet) en Na-pyroxen (segirien) voorkomen. De kwarts is voor een groot deel idiomorf. De procentuele samenstelling van de mineralen kan sterk wisselen, zodat het aantal variëteiten van ekeriet groot is.

Een voorbeeld hiervan geeft tabel 25 in Barth (1945) waaruit blijkt dat het kwartsgehalte van de door hem onderzochte ekerieten kan variëren van 4,6 tot 36,3%, terwijl het percentage van de Na-amfibolen en Na-pyroxenen tussen 1,8 and 10,5% ligt.

Voor zover bekend is in Nederland nog nooit een typische ekeriet gevonden, maar in de Hümmling zijn ze allerminst zeldzaam.

Ook andere Noorse gesteenten zijn in de rolsteenlagen gevonden, waarop Schuddebeurs (1959) reeds de aandacht vestigde. Wij konden o.a. de volgende gesteenten verzamelen: rhombenporfier, laurvikiet, lestivariet, grorudiet, nordmarkiet, pulaskiet, foyaiet, laurdaliet en essexiet-porfiriet.

1) Het restant van deze zwerfsteen is - na een onderduikperiode - op de excursie van de Ned. Geol. Ver. op 24 mei onder de liefhebbers verdeeld.

Het gelukke één onzer (Huizinga) om in het eerste half jaar van 1964 reeds 9 verschillende typen ekeriet in de Hümmling te verzamelen. Hiervan bevat er één naast veldspateerstelingen ook een rhombenporfier-insluitel.

We zien dis dat op korte afstand van onze grens een zwerfsteen-gezelschap optreedt, dat geheel verschilt van dat in Drente of Groningen. Te pogen dit probleem op te lossen lijkt ons een uitdaging aan elke stenenverzamelaar.

Literatuur.

- Barth, T.F.W., 1945. Studies on the igneous rock complex of the Oslo region. Skr.Norsk Vidensk.Akad.Oslo, I Mat. Naturv. Kl., 1944, no. 9.
- Lijn, P. van der, 1963. Het Keienboek, 5e druk, Thieme, Zutphen.
- Schuddebeurs, A.P. 1959. De verspreiding van de zwerfstenen uit het Oslogebied. Grondboor en Hamer, p.316-333.